Valiokunnan lausunto LaVL 35/2018 vp– U 33/2018 vp

Lakivaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ja direktiiviksi (lainvalvontaviranomaisen rajat ylittävä pääsy sähköiseen todistusaineistoon)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ja direktiiviksi (lainvalvontaviranomaisen rajat ylittävä pääsy sähköiseen todistusaineistoon) (U 33/2018 vp): Lakivaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 42/2018 vp — U 33/2018 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Lauri Rautio, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Olli Lehtilä, liikenne- ja viestintäministeriö
- lakimies Asko Metsola, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- sisäministeriö
- Valtakunnansyyttäjänvirasto
- keskusrikospoliisi
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

Viitetiedot

Lakivaliokunta on aikaisemmin antanut asiasta lausunnot LaVL 16/2018 vp ja LaVL 29/2018 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio on 17 päivänä huhtikuuta 2018 antanut ehdotukset Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevista eurooppalaisesta esit-

tämismääräyksestä ja säilyttämismääräyksestä (COM(2018) 225 final) ja direktiiviksi yhtenäisistä säännöistä koskien laillisten edustajien nimittämistä todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa (COM(2018) 226 final). Ehdotukset ovat osa komission samana päivänä hyväksymiä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on toteuttaa toimia terroristien ja muiden rikollisten toimintatapojen ja -tilan rajoittamiseksi. Neuvoston yleisnäkemys asetusehdotuksesta hyväksyttiin oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa joulukuussa 2018.

Asetus- ja direktiiviehdotuksen pääasiallinen sisältö ilmenee valtioneuvoston kirjelmästä (U 33/2018 vp) sekä nyt käsiteltävästä jatkokirjelmästä (UJ 42/2018 vp) ja sen liitteenä olevasta muistiosta. Nyt käsiteltävä jatkokirjelmä koskee direktiiviehdotusta.

Jatkokirjelmän liitteenä olevan muistion mukaan 7.—8.3.2019 pidettävässä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa jäsenvaltioilta tiedustellaan, hyväksyvätkö nämä neuvoston yleisnäkemyksen direktiiviehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten. Työryhmätason keskusteluja ehdotuksen sisällöstä jatketaan vielä ennen oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokousta.

Valtioneuvoston kanta

Teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi sen selvittämismahdollisuuksiin. On tärkeää jatkaa työtä sähköisen todistusaineiston saatavuuden tehostamiseksi erityisesti rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa. Todistusaineiston saatavuuden ja rikosvastuun toteutumisen kannalta merkitystä ei tulisi olla sillä, onko todistusaineisto EU:iin sijoittautuneella vai EU:n ulkopuolisella palveluntarjoajalla. Valtioneuvosto pitää siksi perusteltuna, että pyritään luomat säännöt laillisten edustajien nimittämiselle EU:n alueelle todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa.

Valtioneuvosto korostaa, että direktiiviehdotusta koskeva kanta ei vaikuta Suomen varauksselliseen kantaan koskien asetusehdotusta sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevista eurooppalaisesta esittämismääräyksestä ja säilyttämismääräyksestä sen nykyisessä muodossa. Valtioneuvosto pitääkin keskeisenä, että direktiiviehdotus ei edellytä toimiakseen kyseistä asetusta eikä myöskään aikaansaa kyseisessä asetusehdotuksessa tarkoitettuja suoran yhteistyön velvoitteita. On perusteltua, että direktiiviä voitaisiin soveltaa myös muiden rikosoikeudellisen yhteistyön instrumenttien mukaisessa yhteistyössä. Valtioneuvosto katsoo lisäksi, että direktiivissä voidaan vielä harkita ehdotettua tarkempaa sääntelyä kriteereistä, joita palveluntarjoajien tulisi noudattaa ratkaistessaan, mihin jäsenvaltioon laillinen edustaja tulee nimittää.

Valtioneuvosto voi edellä esitetyn perusteella hyväksyä neuvoston yleisnäkemyksen direktiiviehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten viimeisimmässä puheenjohtajan asiakirjassa 5050/2/19 REV 2 ehdotetussa tai sitä keskeiseltä sisällöltään vastaavassa muodossa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan komissio on 17. huhtikuuta 2018 antanut ehdotukset asetukseksi sähköistä todistusaineistoa rikosoikeudellisissa asioissa koskevista eurooppalaisista esittämis- ja säilyttämismääräyksistä (COM(2018) 225 final) sekä direktiiviksi yhdenmukaisista säännöistä laillisten edustajien nimeämiseksi todistusaineiston keräämistä varten rikosoikeudellisissa menettelyissä (COM(2018) 226 final). Ehdotuksilla pyritään tehostamaan ja nopeuttamaan rajat ylittävissä tilanteissa lainvalvontaviranomaisten pääsyä sähköiseen todistusaineistoon, kuten sähköpostitietoihin tai pilvipalveluihin tallennettuihin pikaviestitietoihin.

Asetusehdotuksessa säännellään, miten ja millä edellytyksillä jäsenvaltion lainvalvontaviranomainen voi suoraan velvoittaa Euroopan unionin alueella palveluita tarjoavan palveluntarjoajan toimittamaan tai säilyttämään tietyn palveluntarjoajan hallussa olevan sähköisessä muodossa olevan tiedon käytettäväksi todistusaineistona käynnissä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä. Direktiiviehdotuksessa säännellään palveluntarjoajien laillisten edustajien nimittämistä, jotta näille edustajille voitaisiin toimittaa todistusaineiston toimittamista koskevia pyyntöjä ja määräyksiä.

Neuvoston yleisnäkemys asetusehdotuksesta hyväksyttiin oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa joulukuussa 2018 Suomen asetusehdotusta koskevasta varauksellisesta kannasta huolimatta. Lakivaliokunta on aiemmissa lausunnoissaan (LaVL 16/2018 vp ja LaVL 29/2018 vp) pitänyt asetusehdotuksen sääntelyä ongelmallisena erityisesti sen vuoksi, että palveluntarjoajat vastaanottaisivat ja käsittelisivät suoraan toisesta jäsenvaltiosta toimitettuja tietopyyntöjä, mikä asettaisi ne lähinnä oikeudellisia asioita hoitavan viranomaisen rooliin. Lakivaliokunta on katsonut, että toisen jäsenvaltion viranomaisen toimittama tietojen säilyttämistä tai luovuttamista koskeva määräys tulee arvioida sen jäsenvaltion viranomaisen toimesta, jossa toimivalta palveluntarjoajalta tietoja pyydetään. Lakivaliokunta uudistaa aiemmissa lausunnoissaan esitetyt varaukselliset kantansa asetusehdotuksen sääntelyn osalta.

Nyt käsiteltävä jatkokirjelmä koskee puolestaan direktiiviehdotusta yhdenmukaisista säännöistä koskien laillisten edustajien nimittämistä todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa. Jatkokirjelmän liitteenä olevan muistion mukaan 7.—8.3.2019 pidettävässä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa jäsenvaltioilta tiedustellaan, hyväksyvätkö nämä neuvoston yleisnäkemyksen direktiiviehdotuksesta pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten.

Direktiiviehdotuksessa säännellään palveluntarjoajien laillisten edustajien nimittämistä, jotta näille edustajille voitaisiin toimittaa todistusaineiston toimittamista koskevia pyyntöjä ja määräyksiä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan direktiiviehdotus ei edellytä toimiakseen edellä selostettua asetusta eikä direktiivi aikaansaa kyseisessä asetusehdotuksessa tarkoitettuja suoran yhteistyön velvoitteita. Direktiiviä voidaan soveltaa myös muiden rikosoikeudellisen yhteistyön instrumenttien mukaisessa yhteistyössä.

Lakivaliokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi niiden selvittämismahdollisuuksiin. On tärkeää jatkaa työtä sähköisen todistusaineiston saatavuuden tehostamiseksi erityisesti rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että todistusaineiston

saatavuuden ja rikosvastuun toteutumisen kannalta merkitystä ei tulisi olla sillä, onko todistusaineisto Euroopan unioniin sijoittautuneella vai Euroopan unionin ulkopuolisella palveluntarjoajalla. Näin ollen on perusteltua, että pyritään luomaan säännöt laillisten edustajien nimittämiselle EU:n alueelle todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa.

Lakivaliokunta korostaa sitä, että direktiiviehdotusta koskevan kannan ei tule vaikuttaa Suomen varaukselliseen kantaan koskien asetusehdotusta sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevista eurooppalaisesta esittämismääräyksestä ja säilyttämismääräyksestä sen nykyisessä muodossa. Valtioneuvoston tavoin lakivaliokunta pitää keskeisenä, että direktiiviehdotus ei edellytä toimiakseen kyseistä asetusta eikä myöskään aikaansaa kyseisessä asetusehdotuksessa tarkoitettuja suoran yhteistyön velvoitteita. On perusteltua, että direktiiviä voidaan soveltaa myös muiden rikosoikeudellisen yhteistyön instrumenttien mukaisessa yhteistyössä.

Edellä selostetun perusteella lakivaliokunta katsoo, että neuvoston yleisnäkemys direktiiviehdotuksesta voidaan hyväksyä pohjaksi Euroopan parlamentin kanssa käytäviä neuvotteluja varten, mikäli direktiiviehdotuksen sisältö on viimeisimmässä puheenjohtajan asiakirjassa 5050/2/19 REV 2 ehdotetussa tai sitä keskeiseltä sisällöltään vastaavassa muodossa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Lakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 22.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
varapuheenjohtaja Eva Biaudet r
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Ari Jalonen sin
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Suna Kymäläinen sd
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Antti Rantakangas kesk
jäsen Veera Ruoho kok
jäsen Ville Tavio ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto